

Sods par dabas resursu ieguvu bez atļaujas ir bargs

Autore: Karlīna Stāmere, nodokļu konsultante

Par dabas resursu izmantošanu bez speciālas atļaujas paredzēts iespaidīgs sods – nodokli aprēķina, piemērojot likmi desmitkārtšā apmērā. Vai šāda atļauja jāsaņem arī tad, ja būvniecības procesā dabas resurss – augsne – netiek patērēts, bet tikai pārvietots uz blakus esošo zemesgabalu? Kādam būvniekam un tiesai šajā jautājumā radās pretēji viedokļi, un tiesas lēmums ir nepielūdzams. Izskatām lietu:

2025.gada 9.oktobrī Latvijas Republikas Senāts pieņēma lēmumu lietā par sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA) “KVL Baltic” kasācijas sūdzību saistībā ar Administratīvās apgabaltiesas 2025.gada 7.maija spriedumu, ar kuru tika noraidīts pieteicējas pieteikums par Valsts vides dienesta (VVD) 2022.gada 28.novembra lēmuma Nr.7.3/CS/2395/2022 atcelšanu. Ar pārsūdzēto VVD lēmumu uzņēmumam tika uzdots samaksāt dabas resursu nodokli (DRN) 625 641,40 eiro apmērā par dabas resursa – augsnes – ieguvu bez attiecīgas atļaujas.

Likuma normas

Dabas resursu nodokļa likuma (DRN likums) [12.panta](#) 1.daļā noteikts: *lai iegūtu vai lietotu dabas resursus, nodokļa maksātājam jāsaņem vides aizsardzības un zemes dzīļu izmantošanas normatīvajos aktos noteiktā atļauja, licence vai jāreģistrē C kategorijas piesārņojoša darbība.*

Šī panta 3.daļa paredz, ka *par derīgo izrakteņu ieguves procesā iegūtajiem dabas resursiem maksā dabas resursu nodokli saskaņā ar šā likuma 1.pielikumā noteikto nodokļa likmi. Nodokli par saimnieciskajā darbībā izmantotajiem dabas resursiem aprēķina un maksā kā par dabas resursu ieguvu limita ietvaros. Nodokli par pazemes un virszemes būvju būvniecības, virszemes*

ūdensobjektu ierīkošanas, to gultnes tīrīšanas vai padziļināšanas rezultātā iegūtiem dabas resursiem, kurus izmanto saimnieciskajā darbībā, aprēķina tā limita ietvaros, kas nepārsniedz likumā “Par zemes dzīlēm” noteikto robežvērtību, bet, ja tas tiek pārsniegts, nepieciešams saņemt zemes dzīļu izmantošanas licenci. Ja dabas resursi tiek izmantoti tā zemes īpašuma robežās, kurā veikta dabas resursu ieguve, nodoklis par dabas resursiem nav jāmaksā.

Saskaņā ar DRN likuma [21.panta](#) 1.daļu *par dabas resursu ieguvi vai izmantošanu vai vidē emitēto piesārņojumu virs limitos noteiktā apjoma nodokli aprēķina, piemērojot nodokļa likmi desmitkārtšā apmērā. Šī panta 2.daļā ir noteikts: ja persona, kura iegūst vai izmanto dabas resursus vai veic piesārņojošas darbības, nav saņēmusi nepieciešamo atļauju, licenci vai reģistrējusi C kategorijas piesārņojošu darbību, nodokli aprēķina, piemērojot nodokļa likmi desmitkārtšā apmērā.*

Senāta lēmums un tā pamatojums

Tiesa, izvērtējot lietas apstākļus, atzina, ka šajā gadījumā nav piemērojams DRN likuma [12.panta](#) 3.daļā noteiktais izņēmums no nodokļa maksāšanas pienākuma, jo iegūtais dabas resurss – augsne – pārvietots ārpus tā zemes īpašuma robežām, kurā tas iegūts. Tiesa atzina, ka pieteicēja dabas resursu ir izmantojusi prettiesiski, un atbilstoši DRN likuma [21.panta](#) 2.daļai tas ir pamats nodokļa aprēķināšanai desmitkārtšā apmērā. Līdz ar to pārsūdzētais VVD lēmums Senāta ieskatā ir tiesisks un pamatots.

Atbrīvojumiem no nodokļa maksāšanas jābūt skaidri noteiktiem likumā un tie ir interpretējami šauri

Senāts lēmumā norāda, ka tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, ja, izvērtējot kasācijas sūdzībā minētos argumentus, nerodas šaubas par pārsūdzētā sprieduma

tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Izvērtējot iesniegto kasācijas sūdzību, senatoru kolēģija atzīst, ka tajā norādītie iebildumi nerada šaubas par sprieduma tiesiskumu, pamatojoties uz šādiem argumentiem.

Atbrīvojums no DRN nomaksas

SIA "KVL Baltic" sūdzībā norādījusi, ka tiesa pārsūdzētajā spriedumā ir nepareizi interpretējusi tiesību normu, nepamatoti sasaistot tās piemērošanu ar zemes īpašuma juridisko robežu. Pieteicēja argumentēja, ka uz šo gadījumu ir attiecināms likumā noteiktais izņēmums, proti, DRN nav jāmaksā, jo augsne ģeogrāfiski atrodas turpat, kur iegūta – viena būvobjekta ietvaros. Tādējādi nodokļa desmitkārtīgs uzrēķins ir nepamatots, jo augsne pārvietota no viena zemesgabala uz citu turpat blakus. Tāpat pieteicēja uzsver, ka lietā nav konstatējama augsnes piederības maiņa, jebkāda atlīdzība par šo resursu vai augsnes iesaiste saimnieciskajā darbībā, tostarp tās realizācija.

Senāts savā lēmumā norāda uz judikatūrā nostiprinātu principu, ka atbrīvojumiem no nodokļa maksāšanas jābūt skaidri noteiktiem likumā un tie ir interpretējami šauri. Izskatāmajā gadījumā strīdus norma tieši noteic, ka nodoklis par dabas resursiem nav jāmaksā tikai tad, ja tie tiek izmantoti personiskām vajadzībām sava zemes īpašuma robežās, nevis saimnieciskajā darbībā. Līdz ar to pārsūdzētajā spriedumā pamatoti atzīts, ka augsnes pārvietošana ārpus pieteicējas zemes īpašuma robežām ir pamats tam, lai DRN maksāšanas izņēmumu nepiemērotu.

No minētās tiesību normas neizriet, ka pamats atbrīvošanai no DRN samaksas ir apstākļi, ka vairākos zemesgabalos tiek īstenota viena būvniecības iecere. Tāpat senatoru kolēģija atzīst, ka tiesību norma neparedz vērtēt dabas resursu izmantošanas ģeogrāfisko tuvumu – izšķirošas ir zemes īpašuma robežas, kurā resursi iegūti.

Soda apmērs – desmitkāšā nodokļa likme

Senāts norāda, ka likumā paredzētā paaugstinātā nodokļa likme attiecas tieši uz prettiesisku rīcību, nevis uz dabas resursu izmantošanu kā tādu.

No pārsūdzētā sprieduma izriet, ka DRN likuma [21.panta](#) 2.daļa piemērota, jo SIA “KVL Baltic”, pārsniedzot tai izsniegtajā atļaujā noteikto apjomu, ir prettiesiski izmantojusi dabas resursus. Prettiesiskā rīcība izpaudusies kā šo resursu pārvietošana ārpus tā īpašuma robežām, kurā tie iegūti. Proti, tiesa, izvērtējot lietas faktiskos apstākļus, konstatēja, ka uzņēmumam izsniegtā atļauja saimnieciskajā darbībā ļāva izmantot tikai 4000 kubikmetrus augsnes, kas iegūta dīķa ierīkošanas procesā. Augsne, kas izvesta virs atļautā apjoma, ir prettiesiski izmantota bez atbilstošas atļaujas.

Senatoru kolēģija šajā Administratīvās apgabaltiesas novērtējumā acīmredzamas kļūdas nav saskatījusi. Arī kasācijas sūdzībā norādītie argumenti nerada šaubas par secinājumu pamatotību. DRN likuma [12.panta](#) 1. un 2.daļa uzliek pienākumu saņemt atļauju gan dabas resursu ieguvei, gan to turpmākai izmantošanai. Tāpat nav pamatots kasācijas sūdzībā paustais uzskats, ka DRN likuma [21.panta](#) piemērošanai iestādei un tiesai būtu jākonstatē, kādā veidā konkrētās darbības ir radījušas kaitējumu videi. Tiesību norma šādu pienākumu nenoteic – tās piemērošanai pietiek ar faktu, ka dabas resursi izmantoti bez attiecīgas atļaujas.

Līdz ar to senatoru kolēģija nolēma atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu.

VVD aprēķinātā nodokļa apmērs ir ievērojams, tāpēc grūti iedomāties, ka uzņēmums, nenokārtojot nepieciešamo atļauju, būtu apzināti uzņēmies šādu risku. Līdz ar to ieteikums uzņēmējiem ir atcerēties un vienmēr sekot tautas gudrībai – septiņas reizes nomērīt (noskaidrot visu plānoto darbību juridiskās nianses) un tikai tad griezt (uzsākt darbus).

